

ARCHEOLOGIE VAN DE WIJK 21 (WIJKKRANT 2025-3)

DOOR ONNO BOONSTRA

Transformatorhuisjes

“Hooge spanning – levensgevaarlijk” staat er op de deur van het gebouw op het pleintje op de hoek van de Vondellaan en de Potgieterstraat. Het pleintje heeft de fraaie namen Jenny Lubplein en Piazza Tjallinghi gekregen, maar wordt ook vaak het Trafopleintje genoemd. En dat ligt voor de hand, want het gebouw is een transformatorhuisje. Al in 1923, dus nog voor de eerste huizen gebouwd werden, kreeg Johannes van Biesen, die architect was in dienst van de gemeente Arnhem, de opdracht van het toenmalige Elektriciteitsbedrijf Arnhem om in de nog aan te leggen nieuwbouwwijk een gebouw te ontwerpen waar een transformator in kon worden geplaatst die een hoogspanning van 10.000 volt kon omzetten in een laagspanning van 220 volt om van daar uit de gehele wijk van elektriciteit te voorzien. Zo’n transformator was een fors ding dat veel warmte genereerde. Het betekende dat er in het gebouw een grote deur moest zitten om het apparaat te kunnen plaatsen en dat er een afvoerkanaal aangebracht moest worden om de warme lucht af te voeren. Het transformatorhuisje dat Van Biesen daarop ontwierp voldeed aan de gestelde eisen. Aan één zijde van het gebouw kwamen twee grote deuren, en het kreeg een zadeldak met daarop een forse koeltoren. De financiering van het transformatorhuisje kwam begin 1928 rond, waarna de bouw nog datzelfde jaar gereed kwam.

Ook nu nog wordt er in het trafohuisje een stroomspanning van 10.000 volt omgezet naar 220 volt, maar de aanvoer heet tegenwoordig geen hoogspanning meer, maar middenspanning. Het landelijke hoogspanningsnet transporteert stroom tot 380.000 volt door heel Nederland. Onderweg zijn er hoogspanningsstations die deze hoge spanningen verlagen naar 150.000 volt. Plaatselijk is er dan een onderstation dat die 150.000 volt omzet naar een spanning van 10.000 volt. Vervolgens gaat het met deze spanning via middenspanningskabels naar de middenspanningsinstallaties, zoals de transformatorhuisjes officieel worden genoemd. Het Arnhemse onderstation staat op de hoek van de Ampèrestraat en de Broekstraat. Daar komt dus de stroom vandaan die op het Trafopleintje wordt omgezet naar 220 volt.

Het transformatorhuisje op het Jenny Lub/Maarten Tjallinghiplein is niet de enige middenspanningsinstallatie in onze wijken. Er zijn (als we de wijken wat ruim definiëren) nog vier andere. Onderaan de Paasberglaan staat er een, die in 1955 geplaatst werd om de nieuwbouw langs de Kloosterstraat en de Paasberglaan van stroom te voorzien. Een tweede is te vinden langs de De

Goeijenlaan. Deze is daar neergezet in 1956 en functioneert als stroomvoorziening voor de Beatrixstraat, de Irenestraat, de Van Lippe Bisterfeldstraat en de Bernhardlaan. Links naast Wellensteinlaan 3, aan alle kanten verborgen achter een enorme heg, staat een derde exemplaar dat in 1966 in gebruik is genomen. Tenslotte is er ook nog een te vinden pal achter Roemer Visscherstraat 9, op het terrein van Insula Dei. Het verzorgt sinds 1953 niet alleen de stroom voor alle gebouwen van het verpleeg- en verzorgingshuis, maar ook voor een gedeelte van de Paasberg.